

קהלת.

KOHELET

9. To, co było, to i będzie, a co się stało, to się stanie, a niemasz nic nowego pod słońcem.

10. Jeśli jest rzecz, o którejby kto powiedział chciał: Patrz, to coś nowego! — już dawno to było za onych wieków, które przeszły przed nami.

11. Niemasz wspomnienia o poprzednich, i o późniejszych, które nastaną, nie będzie wspomnienia u tych, którzy później jeszcze przyjdą.

12. Ja, Kohelet, byłem królem nad Izraelem w Jerozolimie.

13. I zwróciłem serce moje na to, abym zbadał i wysledził mądrością wszystko, co się dzieje pod niebem: czyzy to popęd, który złożył Bóg w synach ludzkich, aby się nim trapili!

14. Widziałem wszystkie sprawy, które się dzieją pod słońcem, a oto wszystko marność i pogoń za wiatrem.

15. Co krzywe nie daje się wyprostować, a co brakuje nie może wejść w rachubę.

16. I pomyślałem w sercu swojem, i rzekłem: Oto zdobylem wielką i coraz wyższą mądrość ponad wszystkich, którzy byli przedemną w Jerozolimie, a serce moje przejrzało pełnię mądrości i wiedzy.

17. Ale gdym zwrócił serce moje, abym uświadomił sobie czym mądrość i wiedza, szaleństwo i głupota — poznałem, że i to pogoń za wiatrem.

dnego realnego potytku — רעות wł. skłonność ku czemu, por. Ezra 5, 17. w połączeniu z מר pusta dątność, por. Ezra 12, 2.

15. Nie może człowiek ani w naturze ani w stosunkach ludzkich istniących krzywym wyprostować albo odwiecznych braków zapelnic — co raz brakuje nie może wejść w rachubę, aby nową cyfrę utworzyć.

16. I sama mądrość nie daje tego czego po niej się spodziewamy — ורעיתי uczyniłem wielką czyli zdobyłem wielką mądrość „W Jerozolimie” tak Trg. Sept. Pesz. i inni. w rzeczywistości jednak znaczy 77 mł-ירד nad Jerozolimą, ponieważ przemawiającej król tylko z poprzedniającymi go panującymi się porównywa.

17. חכמה ośwta wyraża znajomość istoty i celu rzeczy דעת oznacza dątność, która do przyswojenia sobie znajomości tej zmierza — dlatego idą pojęcia te w parze, por. Jez. 33, 6. Kohelet pragnie również szaleństwo i głupotę w przestawieniu do mądrości i wiedzy poznać, aby wpływ i skutki ich rozważyć a zjadł o wartości tych ostatnich

9 לראות וקאתמולא און משמש: מה שיהיה הוא שיהיה
 10 ומדשגשגה הוא שששגה ואן קל דהש פחת השמש:
 11 יש דבר שאמר ראיהו דהש הוא כבר הנה לעלמים
 12 אשר הנה מלפניו: און וקרין קראשגם וגם לאחריים
 13 שהיו לאחיהם להם וקרין עם שהיו קאשריהו:
 14 אני קהלת הנהי מלך על ישראל בירושלים: ונתתי
 15 את לבי לדרוש וחקור בקבה על כל אשר עשה פחת
 16 השמים הוא: ענו רע נהו אלהים לבג הקדם לענת
 17 כיו: ראיתי את גדל המעשים שגשגו פחת השמש והנה
 18 נבל נבל ורעות רוח: קענת לא יוכל לתקן והסרון
 19 לא יובג להמנות: דברתי אני עם לבי ואמר אני הנה
 20 הגדלתי והוספתי בקבתי על כל אשר הנה לפני על
 21 דישלים ולבי ראה דרבה בקבתי הנעת: ואתנה לבי

9. Powinął kolej rzeczy do nieskończoności się powtarza niema nic nowego ani w naturze ani w dziejach.

10. Stwo hypotetycznie, jeśli jest wś w rzeczownik, powien przedział czasu jak wś pewna przestrzeń miejsca, w znaczeniu przysłówka „dawno”. To co nowem się wydaje już niedgys istniało, tylko że przeszło w zapomnienie.

11. Wyraz קאשריהו i ראיהו odnoszą się nie do rzeczy, priora, posteriora, lecz do ludzi, por. Deut. 14, 19. 15, 20. przedkowie, potomni — ורעיתי Num. 2, 31. na ostatku, później.

12. Słowo ורעיתי byłem, wskazuje, że autorem nie jest żyjący Kohelet-Salomon, lecz osoba, która w duchu jego przemawia, a tylko dla nadania większej powagi słowom swoim słynnego tego króla sobie zapożycza, por. uwagi wstępne. Tytuł מלך על ישראל por. 1 Sam. 15, 16. 2 Sam. 19, 23. 1 Król. 11, 37. odnosi się do czasów przed rozpadnięciem się państwa na dwa oddzielne królestwa.

13. I to zwrócił umysł czyli uwagę na jakiś przedmiot, por. Dan. 10, 12. Stwo rzecz rzecz znana badać ruz rzecz nieznaną albo nie dość znaną śledzić, aby ją przeniknąć i w zakresie wiedzy swej wyznać — רעיתי wś ruz, dątność, bo nie dajemy rezultatu trud, oznacza tu niezwalczony popęd do trudenienia się od ruz trapić, frasować się.

14. Z całego tego badania wyniołem przekonanie o bezcelowości ludzkich wysiłków i dążeń, pozhawione one treści, nie przynoszą też za-

i mnie, nacót tedy nabrałem tak dużo mądrości? I pomyślałem w sercu swoim; i to marność.

16. Albowiem wspomnienia nie pozostanie po mędrun jak po głupcu na wieki, ponieważ za dni przyszłości wszystko dawno w zapomnienie pójdzie; a czemuż to umiera mędrzec narówni z głupcem?

17. I tak powziąłem nienawiść do życia, ponieważ nie podobały mi się sprawy, które się dzieją pod słońcem, bo wszystko marność i pogoń za wiatrem.

18. I powziąłem nienawiść do całej mojej pracy, którąm się trudził pod słońcem, ponieważ zostawić ją muszę człowiekowi, który przyjdzie po mnie.

19. A któż wie czy mądrym będzie czy głupim? A jednak będzie on władał całą moją pracą, którąm się trudził, a którąm mądrością uskutecznił pod słońcem — i to marność!

20. Zwróciłem się tedy ku temu, aby wzbudzić zwątpienie w sercu mojem o wszystkiej pracy, którąm się trudził pod słońcem.

21. Bo niejedyn człowiek pracuje mądrze i rozumnie i sprawnie, a musi to innemu, który się tem nie trudził w udziale zostawić: i to marność i zło wielkie.

22. Bo cóż zyska człowiek za całą pracę swoją i za zabieg serca swego, którymi się trudzi pod słońcem?

23. Wszystkie wszak dni jego cierpieniem, a zgrzyzota jego zajęciem; nawet w nocy nie odpoczywa serce jego. I to marność!

24. Czyż nie najlepszem dla człowieka, aby jadł i pił i dogadzał duszy swojej, za pracę swoją; ale i to, jakem to za-uważał, z ręki Bożej pochodzi.

21. *בשר* por. 4, 4. od *עץ* być sadnym, zdolność, sprawność, używa się również w znaczeniu: pożytek, por. 5, 10. *ימיו* suff. odnosi się do plonu pracy, który może lekkomyślnie strwoniony będzie.

22. *חנן* wł. wynika, powstaje — ośi zyskuje człowiek z trudów i trosk swoich.

23. Nawet w nocy niepokoją go obawy, zamysły i plany, a jednak musi nabyte taką ceną mienie, z którego sam nie korzystał, innym zostawić.

24. Najwłaściwiej zatem połączyć pracę z odpowiedniem używaniem —

16. יָדַעְתִּי וְלִמְדָה חִכְמָתִי אֲנִי אִם יָתֵר וְדִבְרֹתַי בְּלִבִּי שֶׁנִּסְיָהָ
 הַקֵּל : כִּי אִם וּכְזֹוּ לְהִקָּדֵם עִמֵּי הַכְּסִיל לְשֵׁיבָם בְּשִׂפְתֵי
 הַיָּמִים הַבָּאִים הַכֹּל נִשְׁכַּח וְאִיךְ יִמּוֹת הַיָּדָם עִמֵּי הַכְּסִיל :
 17. וְשִׂאתִי אֶת הַחַיִּים כִּי רַע עָלַי כַּמְעַשָּׂה שֶׁנַּעֲשֶׂה תַּחַת
 הַשֶּׁמֶשׁ כִּי־חֶכֶל הַקֵּל וְרֵעוּת רֹחַ : וְשִׂאתִי אֲנִי אֶת־כָּל
 עֲמָלִי עִמָּל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ שֶׁאֵינִי לְאָדָם שֶׁיִּהְיֶה
 18. אַחֲרָי : וְכִי יִוֹגֵעַ הַיָּדָם יִוֹגֵעַ אִי סָפֵל וְיִשְׁלֹּם בְּקִל־
 עֲמָלִי שֶׁעָמַלְתִּי וְשִׂחִימָתִי תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ : מִסִּיּוֹה הַקֵּל :
 19. וְסִבּוֹתֵי אֲנִי לֵאשׁ אֶת־לִבִּי עַל כָּל־הַעֲמָל שֶׁעָמַלְתִּי תַּחַת
 הַשֶּׁמֶשׁ : כִּי יֵשׁ אָדָם שֶׁעָמְלֵו בְּחִקְמָה וּבְדַעַת וּבְכִשְׁרוֹן
 וְלֵאדָם שֶׁלֹּא עָמְלֵו יִתְּנֵו חֶלְקֹו מִסִּיּוֹה הַקֵּל וְיִקְיָה
 20. בְּרֵה : כִּי מִדִּדְוֹה לְאָדָם בְּכָל־עֲמָלֹו וּבְרַעְיוֹן לִבֹו שֶׁהוּא
 עִמָּל תַּחַת הַשֶּׁמֶשׁ : כִּי בְּלִימּוֹ מִבְּאֵדוֹם וְרַעַם עֲנֵו
 21. מִסִּבְלִילָהּ לֹא־שִׁכַּב לִבֹו מִסִּיּוֹה הַקֵּל הוּא : אִם־יִשְׁכַּב

16. *עץ* *עץ* v. 22. *ימיו* v. 20. *חנן* v. 16.

16. Z małymi wyjątkami pogrąża śmierć wszystkich zarówno w jednej otchłani zapomnienia *עמלתי* acc. czasu, por. Jer. 27, 6. Jer. 28, 16. *חנן* wyraża uczucie smutku i gorzkości.

17. Doświadczenie, że po złożeniu do grobu świat nad wszystkimi bez różnicy do porządku dziennego przechodzi, budzi w autorze nienawiść do życia i próchnych jego wysiłków, mających tylko wiatr na celu — *כלי* tyle co *עמל* jest konstrukcją późniejszą, por. *עמל* *עמל* Est. 3, 9.

18. Z pytaniem poprzednim o niwelującej sile śmierci, łączą się jeszcze i inne, komu miałowicie owoc naszych prac w udziale przypadnie, myśl bowiem że mędrzec często dla głupca się trudzi jest najmniej przygnębiająca jak myśl o ich równości — zwłaszcza dla władcy, pytającego się jakim będzie następcą jego.

19. *עמל* oznacza zarówno pracę jak owoc jej *עמל* w konstr. z acc. mądrością uskutecznił albo zdołał.

20. Z tego powodu stracił wiarę w sam pożytek pracy — *חנן* odwracać uwagę od jednej rzeczy i skierować ją na inną — *עמל* zwątpił wyrzec się nadziei, z arab. *ajasa*, zwięźć, scieżnić, por. *nif.* 1 Sam. 27, 1. Ij. 6, 26.

25. Bo któżby mógł jeść a któż używać bez Niego?

26. Bo człowiekowi, który Mu się spodobał, daje mądrość i wyrozumienie i radość; grzesznikowi zaś daje popęd, aby zbierał i gromadził, by zostawić to temu, który się Bogu spodobą. I to marność i pogoń za wiatrem.

ROZDZIAŁ III.

1. Wszystko ma porę swoją, a każde przedsięwzięcie swój czas pod niebem.

2. Jest czas rodzenia się i czas umierania; jest czas sadzenia, i czas wyrwania co sadzone.

3. Zabijanie ma swój czas, i leczenie ma swój czas; burzenie ma swój czas, i budowanie ma swój czas.

4. Jest czas płaczu i czas śmiechu; czas bładania i czas płasania.

5. Czas rozrzucania kamieni, i czas zbierania kamieni, czas pieszczoty i czas oddalania się od pieszczot.

6. Czas szukania i czas tracenia; czas chowania i czas odrzucania.

oznaczony, pora תָּמָּה assyr. éu , por. לֵל od לָרַח I Sam. 4, 19 wł. chwila nastania, w której rzecz początek swój bierze פָּרַח skłonność, upodobanie, woła, następnie sprawa, przedsięwzięcie, dzieło itd.

2. Kohelet wylicza szereg różnorodnych, wylaczających się wzajemnie czynności, które życie ludzkie wypełniają, począwszy od dwóch ostatecznych jego kresów rodzenia się i umierania — najpród przeciwstawienia bytu i niebytu i następnie przeciwstawienia w granicach samego istnienia. *Inf.* לֵרֵר nie odnosi się do matki lecz do płodu, por. לִבְרַח = לִבְרַח Jer. 25, 34 בָּרַח forma późniejsza zam. בָּרַח .

3. Wspominając o wyrwaniu, które życiu rośliny kres kładzie, przechodzi autor do zabijania np. na wojnie, wskutek wyroku sądu itd.

4. Zwykły w znaczeniu bładania, zawołania po umarłym — płasanie przy okazjach radośnych.

5. Zbieranie kamieni z pola, aby je do uprawy zdatną uczynić, por. Jez. 5, 2 i przeciwnie, rozrzucanie ich, aby uprawę uniemożliwić, por. 2 Król. 3, 25. Obok tej pierwszej, powiada Delitzsch, spowodowanej nieważności czynności występuje miłosa pieszczota jako jej przeciwstawienie.

6. Dalsze kontrasty w szukaniu i pilnem chowaniu rzeczy upragnionych, i zrzczeniu się ich lub własnowolnem odrzucaniu.

כָּל־מֵהֶם שֶׁאֵינֶם יֹשְׁבֵי הָאָרֶץ וְהַדְרָאָה אֵת נַפְשׁוֹ מִבְּהַעֲרֵי יָמָיו
 זֶה רֵאיוֹתִי אֵלַי כִּי מֵהֶם הָאֱלֹהִים יָדָא: כִּי מִי יֵאבֵד וְיִפֹּא
 הָיֵשׁ חַיִּים טָמִיִּם: כִּי לְאֲדָמָה שְׂמֹרֵם לְפָנָיו יִגְדֹל הַדְּבָרָה וְהַעֲמֵת
 וְשִׁמְרָהּ וְלִדְוֹמָא יִגְמֹן עֵינָיו לְאֲפָרָה וְלִבְנֵינֵם לְתֵת לִשְׂמֵרָה
 לְפָנָיו הָאֱלֹהִים וְסִדְרָה הַבָּל וְרֵשֶׁת רֹחַם:

3.

1 לֵבֵל וְגַם יַעַת לְקִלְתִּיפֵיץ פִּתַח הַשָּׂמַיִם:
 2 יַעַת לְקִדְרָה וְיַעַת לְמֵית
 3 יַעַת לְרֵשֶׁת וְיַעַת לְרֵדוֹג
 4 יַעַת לְקִבּוּץ וְיַעַת לְשִׁחּוֹן
 5 יַעַת לְקִבּוּץ וְיַעַת לְקִשְׁלֵיךְ אֲבָלִים
 6 יַעַת לְקִבּוּץ וְיַעַת לְקִבּוּץ
 7 יַעַת לְשִׁמּוֹר וְיַעַת לְשִׁמּוֹר

ale to nie każdemu dane, o tem stanowił siła wyższa בְּיַד między ludźmi, w stosunkach ich, por. 2 Sam. 23, 3. שִׁמְרָה zam. שִׁמְרָה .

25. וְיִפֹּא zam. וְיִפֹּא bez niego, bez woli Bóżej, tak *Sept. Syr. Hier.* i liczne rękopisy וְיִפֹּא zmysłowo czud., używają.

26. Pracować i z pracy korzystać zależy od usposobienia, które Bóg w duszę naszą wszepścił — tę samą myśl, por. *Przyp.* 13, 22; 28, 8. Ij 16, 17. Bezwiędna ta zależność odbiera wszelkiej dątności do szczęścion postawę, zamieniając ją w iluzję.

Rozdział 3. Całowiek jest wiejad od wyższej woli zaletny nie tylko co do kierujących nim usposobień ale wogóle we wszystkich swoich usiłowaniach i dążeniach. Całe życie jego snuje się wedle planu z góry zakreślonego a ma każdą rzecz czas swój przeznaczony, stosownie do ustanowionego, choć niedoścignionego porządku, którego nikt nie zmieni — nie leży też skutek działalności jego w własnej jego mocy — וְיִפֹּא czas

7. Czas rozdzierania i czas szczywania; czas milczenia i czas mówienia.

8. Czas miłowania i czas nienawidzenia; czas wojny i czas pokoju. ▶

9. Jakąż tedy korzyść odnosi pracujący z całej pracy swojej?

10. Widziałem popęd, który złożył Bóg w synach ludzkich, aby się nim trapiłi.

11. Wszystko urządził pięknie w swoim czasie, i wieczność też złożył w sercu ich; tylko że nie zdolny człowiek dzieła tego, które Bóg urządził, od początku do końca dojść.

12. Przekonałem się stąd, że nie mają nic lepszego dla siebie jak tylko, aby się każdy cieszył i sobie dogadzał w życiu swoim.

13. Ale również, że aby kto jadł i pił i sobie dogadzał przy całej pracy swojej, tylko darem jest Bożym.

14. Przekonałem się, że cokolwiek Bóg uczynił na wieki trwa; że nie można do tego nic dodać, ani z tego nic ująć: — Bóg to tak urządził, aby się Go obawiano.

15. To co się odbywa, już dawno jest, a co być ma już

12. Ale właśnie dlatego, że nigdy tajemniczej i zagalkowej tej działalności wzrokiem swoim nie przeniknie, nie powinien się nikt w jałowych i bezpłodnych dociekaniach gubić, lecz raczej z przelotnej chwili korzystać, poruszając przyszłość Bogu, por. w. 22; 5, 17—19; 8, 15; 9, 7—10; 11, 9. **באשר** por. 2, 24. **כמה טוב** wedle przytoczonych tu paraleli nie etycznie, dobrze czynić innym, lecz dogadzać sobie.

13. Jakkolwiek powtarza Kohelet i to korzystanie z darów życia od woli ludzkiej nie zależy, por. 2, 25, **באשר** tu, każdy z ludzi, por. 5, 18; 12, 13.

14. Wogóle jest wszelka czynność ludzka od Boga zależna, porządek bowiem, który raz ustanowił jest niewzruszony i niezmienny a musimy mu bezwzględnie podlegać i Tego, który wedle swoich planów losami naszymi kieruje się obawiać.

15. Bóg jest wiecznie ten sam i działalność jego zarówno w naturze jak w dziejach wiecznie ta sama. Wszystko co jest i co będzie przygotowywało się już i przygotowuje wciąż od wieków zanim się w realnej postaci swej ukazało lub w przyszłości ukaze. W ten sposób rozwija się każda rzecz i każde zdarzenie stopniowo, powoli, a Bóg odszukuje czyli wydobyla bezstannie na jaw co przeszło i przeminęło, aby je na nowo w świat zjawisk wprowadzić — **נרדף** wyparte, w. zagnane, to co się zawieruszyło, przebrzmiało, *Vulg.* quod. abijt. *Syr.* Targ. przeciw związkowi: Bóg mści przesładowanego.

	עַתָּה לְחַרְוֶה	7
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	8
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	9
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	10
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	11
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	12
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	13
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	14
:	עַתָּה לְחַמְּשֵׁת	15

7. Mowa tu o rozdzieraniu szat po zmarłym i szczywaniu ich gdy czas żałoby przemija — Bóg zysła na nas smutek i ukojenie, kate nam milcząc albo rozmównym być, a nie może człowiek nic w tem zmienić — por. Gen. 37, 29, 31; 44, 13.

8. I uczucia zyciowe lub nienawistne wraz z skutkami, które z nich płyną, zależą wyłącznie od woli wyższej, wyznaczającej wszystkiemu w życiu właściwy czas swój.

9. Jeżeli tedy nic od człowieka nie zależy, jeżeli wszystkie jego stosunki z góry urządzone, załóżdzi raz jeszcze pytanie jaki cel ma cały trud jego, por. 1, 3.

10. Wrodzony popęd do pracy pomimo to nie ustaje a powodem tego jest najprzód słaby, ograniczony wzrok człowieka, który mu prawdziwego rezultatu wysiłków jego dojrzeć i ogarnąć nie pozwala.

11. I następnie wiara, że Bóg wszystko pięknie, t. j. dobrze urządził, mianowicie tak, aby każda rzecz nie wcześniej i nie później następowała niż wedle ustanowionego choć nieznanego porządku nastąpić powinna. Nadto złożył On w sercu człowieka wieczność czyli potrzebę i możliwość wzniesienia się ponad stosunki doczesne, aby tam, w tej wyższej, idealnej dziedzinie bytu pociechę i ukojenie dla siebie znalazł, jakkolwiek dziedziina ta granice myśli jego przekracza, a nigdy całosci dzieła Bozego, którego drobnym jest tylko utamkiem ogarnąć nie będzie zdolny.

ktoby ich pocieszył, a z ręki ciemięzców swoich doznawa ją krzywdy, ale niemasz ktoby ich pocieszył.

2. I mieniem szczęśliwszymi zmarłych, którzy dawno pomarli, nad tych, którzy dotąd jeszcze przy życiu zostali.

3. A szczęśliwszym nad obu, tego, który jeszcze wcale nie istniał, który nie widział tych spraw niecnych, które się dzieją pod słońcem.

4. Widziałem też cały trud i całą sprawność w każdej czynności, że to tylko współzawodnictwo jednego wobec drugiego. I to marność i pogoń za wiatrem.

5. Bezmyślny składa swe ręce i pożera własne swe ciało:

β. Lepsza pełna dłoń ze spokojem, niżeli obie pełne garści z trudem i pogonią za wiatrem.

7. I znowu widziałem marność pod słońcem:

8. Stoi jeden samotnie, niemając nikogo — niema ani syna ani brata, a jednak niemasz końca wszelakiej pracy jego, oko też jego nie może się nasycić bogactwem. Ale dla kogoż ja pracuję a pozbawiam się dobrego? I to marność i czczy popęd.

9. Lepiej we dwóch być niż samemu, mają bowiem pożytek dobry z pracy swej.

10. Bo jeśli jeden z nich upadnie, podźwignie drugi towarzysza swego. Ale biada samotnemu gdyby upadł, bo niema drugiego któryby go podźwignął.

11. Tak też gdy dwóch społem leży — jest im ciepło — jakże jednak mógłby się jeden rozgrzać?

wieku, który bez celu gromadzi i wszystko oczyma by chciał pochłonąć. Kohelet waika w duszę takiego chciwca i pyta niejako sam siebie dla kogo ja właściwie tak pracuję.

9. Myśl o samotności nastrocza mu uwagę o wyższości rodzinnego i towarzyskiego życia. Wyższość ta polega na wzajemnej solidarności węzłem przyjaźni połączonej, z których jeden drugiego wspiera i w każdej potrzebie wspomaga.

10. Jesteli samotny wędrowiec upadnie toż tyle co tyś Joz. 3, 9.

11. Dalasz korzyść z rodzinnego i towarzyskiego życia. Przykład zastosowany do klimatycznych stosunków krajom wschodnim właściwych, w których chłodne noce przeważają. Gdy dwaj towarzysze razem pod jednym okryciem się położy, por. Joz. 28, 20. mogą się wtedy przedźwi rozgrzać.

הַשָּׂמֵשׁ יִתֵּן וְיִתֵּן הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵין לָהֶם מִיָּד 2
 עֲשָׂרִים כֹּחַ וְאֵין לָהֶם מִנְהֶם: וְשֶׁשׁ אֵין אֲחֵרֵיהֶם 3
 שֶׁבֶר מִיּוֹ מִן הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּפְחֶה חַיִּים עֲרֵבָה: וְשֶׁן 4
 מִשְׁעָרֵם אֵת אֲשֶׁרֶנּוּ לֹא תִּהְיֶה אֵשֶׁר אֵין אֵת 4
 הַמִּשְׁעָרֵה נִרְוֶה אֲשֶׁר עֲרֵבָה מִסַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: וְאֵינוֹ אֵין 4
 אֲדִישָׁל עֲמֵל אֵת כֹּל־מִשְׁרָוֵן הַמִּשְׁעָרֵה כִּי הִיא מְאֵתֵי־אֵשׁ 5
 מִקִּדְוֹ וְשִׁדֵּן הַכֵּל וְרֵשֶׁת רֹחַם: הַמִּסְלִי וְהַכֵּן אֲתֵי־וֹ 5
 וְאֵת אֲתֵי־שָׂרֵן: שֶׁן מֵלֹא כִּי נִתַּח מִסַּחַת הַמִּנְהֶם עֲמֵל 6
 וְרֵשֶׁת רֹחַם: וְשֶׁבֶר אֵין אֲדִישָׁה הַכֵּל מִסַּחַת הַשָּׁמֶשׁ: יֵשׁ 7
 אֵת־וְאֵין שֶׁיִּנֵּם מִן הַיָּמִים אֲדִישָׁה אֲדִישָׁה לְכֹל־יִשְׂרָאֵל־וּם 8
 עֵינֵי לֹא־תִשְׁבַּע עֲשָׂר וְלֵמִי אֵין עֲמֵל וְהַחֲסֵר אֲתֵי־שָׂרֵן 8
 מִשְׁבַּע גִּבְרֹת הַכֵּל וְעֵנֵן רַע רֹחַם: מִיָּמִים הַשָּׁמֶשׁ מִן 9
 הַחֲסֵר אֲשֶׁר יִשְׁדָּרְהֶם שָׂרֵן שֶׁן מִשְׁעָרֵם: כִּי אֵין־וֹ 10
 הַחֲסֵר יָמִים אֲשֶׁרֶנּוּ אֵין־וֹ הַחֲסֵר שָׂרֵן אֵין שֶׁיִּנֵּם 11
 תִּבְרָכִי־וּם אֵין אֵין־שָׂרֵן שָׁמֶשׁ וְהֶם לָהֶם וְלֵאֵת אֵת

10. יד טעמ'י v. 10.

ość traci — niechaj ciemięstwa, por. Jz. 35, 9. Am. 3, 9. wzmowa part. pass. na pogwałcenie, krzywdy. Powtórzenie „niemasz ktoby ich pocie szyl” powiada Del. maluje bezradniejsze położenie uciskanych.

2. שֶׁן inf. abs. por. Gen. 41, 43. מִבְּרַח Ex. 8, 11, rap. Lev. 25, 14. יתן Sgd. 7, 19. i td. יתן uformowane z נחך יד. Podobne skargi częste u starożytnych kłuszków.

3. Por. 6, 3; 7, 1. אֵין biorą nielt. zam. אֵין אֵין.

4. Ponieważ współzawodnictwo i zawist głównie są sprężynami ludzkiej działalności, nie może ona z takich pobudek wychodzić prawdziwego zadowolenia sprawić, jest ona marną — sprężyną emulacji, zważając w wytoczach satki, por. 2, 21. marny zadrzod, emulacja.

5. Nie znaczy to, że należy wszelkiej zawodowej pracy się wyrzec, w lenistwo popaść i w ten sposób samego siebie niszczyć.

6. Z drugiej jednak strony jest wobec owej gorączkowej gonitwy, jaką współzawodnictwo wyraża lepszą pełną garść ze spokojem i td. roz. spokój, w przeciwstawieniu do potężającej niszczącej żywotne siły rywalizacji o otwartą dłoń jak Ex. 9, 8. dłoń zamknięta.

8. Innym wstrętem zjawiskiem jest bezustanna praca i nienasycona chciwość samotnego od wszelkich obowiązków rodzinnym wolnego czło-

19. Bo nie pomni taki wiele na krótkie dni żywota swojego, bo używa mu Bóg radości serca jego.

ROZDZIAŁ VI.

1. Jest zło, którym widział pod słońcem, a przemożnym ono dla człowieka.

2. Niejednego obdarza Bóg bogactwem i włościami i sławą, tak że nie zbywa duszy jego na niczem z wszystkiego czegoby zapragnął; ale nie użytył mu Bóg tej mocy, żeby z tego używał, lecz używa tego obcy — jest to marność i bieda ciężka.

3. Choćby taki stu synów spłodził, i wiele lat przeżył, ale przy największej liczbie lat jednak dusza jego dobrem się nie nasyca, a nawet przyzwoity grób użyzony mu nie został — tedy powiadam: szczęśliwsem od niego poroniątko.

4. To wprawdzie w marności przyszło i do ciemności odchodzi i ciemnością pokryte imię jego:

5. Słońca też nie widzieli ani poznali: a jednak lepiej mu niż onemu.

6. A choćby tysiąc lat dwukrotnie przeżył, a dobrego nie użył — alboż nie idzie wszystko do jednego miejsca?

7. Cała praca człowieka podejmowana dla ust jego; a jednak nie może żąda się nasyć.

8. Bo jakąż wyższość ma mądry nad głupcem? Ty, któryś ma ubogi, umiejący sobie poczynić wobec życia.

6. Choćby podwojnie tak długo żył jak pierwszy patriarchyś roku ludzkiego, a dobrego nie zaznał, coby dlań w podobnych warunkach długi wiek ten znaczył, gdy przecież w końcu do państwa cieni zastąpić musi, por. 3, 20. Zd. niekt. znaczy „tysiąc lat dwukrotnie”, tysiąc pomnożone przez tysiąc czyli milion lat.

7. Każda praca służy zmysłowi samozachowawczemu, oto cel do którego wszystkie usiłowania zmierzają, a jednak nie może żąda, wciąż nowych środków utrzymania szukająca być zaspokojoną.

8. Ten zmyśł samozachowawczy otywia wszystkich zarówno, i jest tak silny u mądca jak u głupca — żadna w tej mierze różnica między nimi nie zachodzi. Różnią się tylko wtem, że mądry umie ślepy instynkt swój hamować, na wodzy trzymać, tak jak ograniczający się ubogi, odmaiwający sobie najpierwszych potrzeb, aby pozory ocalił i jakieś przyzwoite stanowisko między ludźmi zachował.

19 חל ממת אלהים הוא: כי לא תרבה וקר אתימי תגך
כי האלהים מענה בשמחת לבו:

ו.

1 יש רעה אשר ראיתי פחת שמעש ורבה היא על האדם:
2 איש אשר יסדלו האלהים עשר ונקמים וקבוד ואינו
3 חסר לפשו. אבל אשר יתאזהר ולא ישלישנו האלהים
4 לאכל מפניו כי איש נכרי יאכלנו זה הכל חולל בעי האדם:
5 אסיוולת איש מאה ושינים רבות ודנה ורב ו שדונו
6 ומרשיו ונפשו לא תשבע מדהפכה ונסקבונה לא
7 תיחה לו אמרתי טוב מפני נפול: כי בתכלה בא ובחשך
8 בל ובחשך שמו יקפה: גם שמעש לא יראה ולא ידע
9 נחת לנה שנה: ואלי דנה אלה שנים פעמים ויבנה
7 לא יראה הראאל מקום אחר וכל דנה: בדעמל האדם
8 לפדיו ונסתפש לא תמלא: כי מדייתר להקם מן

19. Taki nie medytuje wiele nad krótkością życia, bo Bóg odpowiada, *niez. hif.* w znaczeniu *kał*, na radości jego serca, to jest używa mu jej, okazuje, że zna: uje upodobanie w tej radości.

Rozdział 6. 1. *niez.* wielki, ona, przemożna, t. j. ciasty ciężko na człowieku.

2. Duszy, osobie jego. Obcy, w przeciwstawieniu do naturalnego dziedzica *בן חיי* por. 5, 12.

3. Jeżeli przytem tak nieużytym, takim sknerą się okazał, że nawet przyzwoity grób odmówionym mu został, jeżeli i to chod pozorne już szczęście go miją, tedy i t. d. *niez. dop. niez. dop.* Poroniątko, por. [I.] 3, 16.

4. W marności przyszło, ponieważ przyście na świat do bytu nie prowadziło. Nikt poroniątka tego nie widzi i tak ginie w ciemności nieznanie i bezimienne.

5. *niez.* zwykłe wyrażenie dla określenia życia, por. 7, 11; 11. 7. Spokojni-jazem, szczęśliwsem jest ponieważ zawołodw i utrapień doczesnych nie zaznało *niez.* por. 4, 6; 9, 17. Przyp. 29, 9. w mowie Mi-szy *לוי* *niez.*

15. Wszystkom widział za dni znikomości mojej: nie jeden sprawiedliwy ginie w sprawiedliwości swojej, a nie jeden niegodziwiec żyje długo w nieości swojej.

16. Nie bądź zbyt pobożnym, a nie mędrkuj zanadto: czemu byś się miał zmarnować?

17. Nie bądź zbyt niebożnym, ani zbyt głupim: czemu masz umrzeć przed czasem swoim?

18. Dobrze jest, abyś się tego trzymał, a i od drugiego nie puszczał ręki twojej: bo kto Boga się obawia, unika tego wszystkiego.

19. Mądrość daje mądrému więcej obrony, aniżeli dziesięciu mocarzy, którzy są w mieście.

20. Zaisie, niema człowieka sprawiedliwego na ziemi, któryby w ciężą czynił dobrze, a nie zgrzeszył.

21. Nie na wszystkie też słowa, które ludzie powtarzają zwracaj uwagę twoją, abyś nie słyszał, gdy ci sługa twoj złorzeczy.

22. Bo niejednokrotnie się zdarzało — wiadomo to sercu twojemu — żeś i ty innym złorzeczył.

23. Wszystko to doświadczyłem mądrością: powiedziałem sobie: chcę mądrość osiągnąć, ale pozostała daleką odemnie.

24. Dalekiem jest, co dalekiem było, i głębokiem, tak, głębokiem: któż to zbada?

25. Zwróciłem się sercem mojem, by poznać i zbadać poszukać mądrości i obrachunku w **wszystkiego**; ale tylko aby poznać, że niegodziwość głupota, a głupota szaleń.

21. Z tego też względu należy zawsze pobłażliwością się kierować i wedle krząjących pogłosek o bliżnim nie sądzić, na obmowy bowiem i oszczerstwa jest każdy wystawiony.

22. Nie jest też niezysie sumienie od podobnych przekroczeń zupełnie wolne.

23. Doświadczył mądrością, którą sobie za ideał swych dążeń, za kamień probierczy **wszystkiego** co dobre i zające postawił, jakkolwiek jej nigdy w całej pełni nie posiadał.

24. To, co w zjawiskach natury i życia dalekiem czyli niedościgłem i nieuchwytnem było pozostało dalekiem, a nikt tego nie przekroczył i nie zbada. Inni: dalekiem jest **wszystko** to co jest, mianowicie sama istota rzeczy pozostała przed wzrokiem jego ukryta.

25. **כלי** zam. **כלי** jak niektóre rękopisy wykazują **כלי** por. 1. 13.

15 וְכִּי־בָּא הָאָדָם אֲחֵרָיו מִאִמָּה : אֲתֵּיבֵּל רְאִינִי בֵּינִי
 16 הִבֵּל יֵשׁ צִדִּיק אֲבֵן מִגִּדְּלוֹ וְיֵשׁ רָשָׁע מִפֶּאֶרֶד קִרְעוֹתָי :
 17 אֲלֵי־תִּמְתֵּן צִדִּיק נִרְבֵּה וְאֵלֵי־תִתְחַבֵּם וְחֵמֶר לָמָּה תִּשְׁחָקִים :
 18 אֲלֵי־תִרְשַׁע נִרְבֵּה וְאֵלֵי־תִּמְתֵּן סִכּוֹל לָמָּה תִּמְתֵּן בְּלֹא עֵשֶׂה :
 19 שׁוֹב אֲשֶׁר תִּחְיֶהוּ בָּהוֹן וְגַם־יִמְתֵּן אֲלֵי־תִּמְתֵּן אֲתֵּיבֵּר כִּי־יִבְרָא
 20 אֲלֵי־תִּים אֵם אֲתֵּיבֵּקִים : תִּקְדָּמָה תַּעֲוֹ לִבְךָ מִשְׁעֵרָה
 21 שְׁלֵשִׁים אֲשֶׁר הוּא בְּעִיר : מִי אָדָם אֵן צִדִּיק בְּאֵזְרֵי אֲשֶׁר
 22 יַעֲשֶׂה־יִשׁוּב וְלֹא יִחָטָא : גַּם לִקְלִי־הַדְּבָרִים אֲשֶׁר יִדְבֹּר
 23 אֲרִיתָּן לִבְךָ אֲשֶׁר לֹא־תִשְׁמַע אֲתֵּיבֵּקֶרֶךָ מִקְּלִי־ךָ : כִּי
 24 גַּם־פְּעֻמִּים רַבּוֹת תַּעֲוֹ לִבְךָ אֲשֶׁר גַּם־יִמְתֵּן מִקְּלִי־ךָ אֲחֵרִים :
 25 כָּל־יִזְוָה וְשִׁיתִּי כִּקְדָּמָה אֲחֵרָתִי אֲדַבְּרָמָה וְהִיא רִדְוָתָה
 26 מִמֶּנִּי : רָחִיק מִדִּישְׁוֹנָה יַעֲמִיד וְעֵמֶק מִי יִשְׁאָלֵנִי : סִבְרִי

154 v. 22 קרי

15. Wczesny zgon nie świadczy o niegodziwości i przeciwnie nie jest życie długie dowodem pobożności — **כלי** dop. **כלי**.

16. Przestroga przeciw ascetyzmowi i zbytnej gorliwości religijnej przerażającej się w fanatyzm, a niemniej przeciw zbytnej wolnomysłowości, do rozpassania obyczajów wiódłocjęj natury samego siebie niszczyły te o **המותר** **כלי**. od **שם** por. **המותר** Num. 21. 27.

17. Głupota i grzech tworzą synonimy jak pobożność i mądrość. Zagrożenie mieni każdą niewinną przyjemność grzechem. Kohelet ostrzega, aby się rozumny ośmym tym poglądem nie kierował, ale również aby od szerokiego toru istotnego wystąpił pilnie się oddalał. Przed czasem, por. **המותר** **כלי** Pa. 34. 22. **Przyp.** 10, 21, 27.

18. Dłuch tych ostateczności należy się wystrzeżać, a do tego prowadzi prawdziwa nie pozorna bojaźń Boga, która ani życia ponurego, wszelkiego powalnego ani rozwiętego i hulastycznego nie zaleca.

19. Mądrość, która człowiekowi jedynie zwiastującą drogę postępowania zakreśla i przed groźcami mu niebezpieczeństwami broni, daje mu większą siłę, otacza go większą opieką, niż połączona potęga dziesięciu mocarzy czyli decemwiratu obłożonego miastu dostarczą. Perles emenduje **כלי** **כלי** wyposała go większą obroną niż bogactwo zebranych w mieście mocarzy, por. w. 12.

20. Zbawieny wpływ mądrości nie jest dla nikogo zbytteczny, ponieważ nikt od winy i smutnych jej następstw uchronić się nie wstanie

26. Znalazłem też bardziej gorzką niż śmierć kobietę; bo podobna ona do potrząsku, a serce jej do sieci, ręce jej do kajdan. Kogo Bóg sobie upodobał ocala się od niej, ale grzesznik pojmany bywa przez nią.

27. Oto com znalazł, rzecze Kohelet, jedno z drugim łącząc, aby do obrachunku dojść.

28. Czegom wciąż szukał, ale nie znalazł jest to? Człowieka jednego z pośród tysięcy znalazłem, ale kobiety między tymi wszystkimi nie znalazłem.

29. Do tego jedynie, zważ, doszedłem że Bóg stworzył człowieka prostym, oni wszakże szukają obliczeń przeróżnych.

ROZDZIAŁ VIII.

1. Któż jak mędzrec? A któż pojmuje znaczenie rzeczy? Mądrość człowieka rozjaśnia oblicze jego, a surowość jego twarzy się łagodzi.

2. Ja powiadam: Rozkazu królewskiego przestrzegaj, już że względu na przysięgę wobec Boga.

3. Nie kwap się odstąpić od niego; nie wdawaj się w sprawy zgubne. Bo wszystko czego chce czyni.

4. Ponieważ słowo królewskie wszechwładne, a któż mu powie: Co czynisz?

uległość i posłuszeństwo. Któż jak mędzrec, któż mu równy — *מי אדם, זמן, זמן* wykład, treść, znaczenie — któż może tak trafnie jak on położyć rzeczy ocenić. Rozjaśnia ona oblicze, daje jasny, pewny pogląd na każdą sprawę, por. 2, 14. Ps. 19, 9; 119, 180. *מי* 12 por. Deut. 28, 50. Dan. 8, 28. surowy, hardy wyraz twarzy zmienia się na spokojniejszy, łagodniejszy.

2. *אני* dop. *אשר* albo *אשר* niekt. emenduj *בני* synu mój. Ze względu por. 12. *ל* Ps. 48, 5; 79, 9. Przysięga homagiinalna pod wezwaniem Boga składana. Taką przysięgę złożył już Cydaksuz Nabukadnezarowi i takiej żądał też Dariusz i Ptolomeusz Łągi od żydów, por. Jos. Ant. 12, 1; 11, 8, 3.

3. Połączenie dwóch czasowników w jedno pojęcie *חזק* jak *חזק* Zach. 8, 15 *אשר* *אשר* Hoz. 1, 6. Inni przeciw akcentowi: nie drzyj przed obliczem jego, t. j. nie miej powodu drzeć, łącząc słowo *חזק* z dalszym ciągiem, *אשר* się *חזק* 12 *חזק* nie trwać, lecz wdawać się, por. *חזק* Ps. 1, 1. nie powstał na drodze, w znaczeniu nie wstąpił na nią, tak samo *חזק* *חזק* wstąpić w przysiężce, 2 Król. 23, 8. i t. d. 12 sprawa *חזק*, tu o sprzyjętnościach i spiskach.

4. Blizsze uzasadnienie wyrażonego w wierszu poprzednim zdania

אני ולבי לבשת ולחור ובקש הקדמה והשכון ולבשת
 26 נשע כסל והשקפות הוללות : ומצא אני מן מנחת
 אתהאשה אשר היא מצודים ותרימים לבח אסורים
 יהיה טוב לפני האלמים מלמ מנחה והוא ילקח קה:
 27 ראה זה מצאתי אהרה קהלת אמת לבשת למצא
 28 השכון : אשר עזר בקשה נפש ולא מצאתי אדם אחר
 29 מארץ מצאתי ואשה בקל אלה לא מצאתי : לבח ראה
 זה מצאתי אשר עשה האלמים אתהאמת : עזר והקמה
 בקשו השכנות רבים :

ה.

1 מי כהנכם ומי ידע פשר דבר הקמת אדם תאר פניו
 2 ועו פניו יתא : אל פתחך שמי על הדבת שבעת
 3 אלהים : אל תתקל מפניו תהך אתהאשר דבר הע
 4 כי כל אשר יתקל וישקו : באשר דבר מלך שלשון ומ

ה' מ' ב' ב' ב' ה'

הן późniejszy wyraz oznaczający obrachunek, wynik rozmyślań. Kohelet wraca do rezultatu praktycznych swych doświadczeń. Rezultat ten poucza, że wszystko co niegodziwe, co woli Bóżej się sprzeciwia jest głupota, a głupota w pustej i szczzej rozwiązłości się objawiająca, szaleństwo.

26. W tych poszukiwaniach okazało się również, że najfatalniejszą i najbardziej zgubną następstwą sprzeczności stosunki z kobietą, por. Przep. 5, 4. 22, 33; 7, 22; 22, 14. *אשר* od *חזק* Sed. 15, 14.

27. *אשר* *אשר* prawdom, zam. *חזק* *חזק* por. 12, 8. *אשר* *אשר* łącząc poszczególne ładania dla wyprowadzenia ostatecznego wniosku.

28. Takiej kobiety jakiej z całej duszy t. j. starannie i wciąż się szukał nie mógł między tysiącem znaleźć, jakkolwiek zżarzało się to między tysiącem męczyzn.

29. Zepsucie to nie jest skutkiem warunków naturalnych, wad i niedostatków wrodzonych, lecz następstwem sztucznie wytworzonej przewrotności, która z tem co proste, prawe i dobre pogodzić się nie może, a natomiast wciąż najrozmaitsze, krzywe i fałszywe rachuby i kombinacje wynajduje, zmierzające do tego, aby szczęście ludzkie podkopać.

Rozdział 8. Kohelet przechodzi do prawideł mądrości w sprawach politycznych, że się mianowicie wszelkich kłopotów i spisków najpłinniej wystrzegać należy. We wszystkich warunkach wskazaną jest cierpliwość,

14. Jest też marność, która się spełnia na ziemi, że bywają sprawiedliwi, którym się dzieje wedle postępowania niegodziwych, a bywają niegodziwi, którym się dzieje wedle postępowania sprawiedliwych. Rzekłem tedy: i to marność.

15. I tak wysławiałem radość; bo niema nic lepszego dla człowieka pod słońcem a jedno, aby jadł i pił i się weselił; a to niechaj towarzyszy mu przy jego pracy póki dni życia jego, których mu użyłszy Bóg pod słońcem.

16. Gdy zwróciłem serce moje, abym poznał mądrość, i rozejrzał się w sprawach, które się dzieją na ziemi, a dla których ani dniami ani nocą nie widzi się snu w oczach.

17. Przekonałem się w każdym dziele Bożem, że człowiek nie wstanie doścignąć tego dzieła, które się spełnia pod słońcem; bo jakkolwiek by się nie trudził człowiek, aby doszedł, nie znajdzie; a nawet mędrzec, który mniema, że je poznał, to jednak zbaść nie wstanie.

ROZDZIAŁ IX.

1. Bom wszystko to rozważył w sercu swoim, starając się, abym sobie wszystko to rozjaśnił: że sprawiedliwi i mędrzy i dzieła ich są w rękę Bożym, że ani o miłości, ani o niewiści nic wie człowiek naprzód — jest im wszystko zakreślone.

2. Wszystko może wszystkich spotkać: Jednakowy przypadek spotyka sprawiedliwego i niegodziwego, dobrego, czystego i nieczystego, ofiarującego jak i tego, który nie ofiaruje; jakim dobry, takim i grzesznik, przysięgający i obawiający się przysięgi.

dnak znaleźć mu ją wzbrania. Jako istoty od nieznanych sobie warunków zależne, jako ślepe narzędzia w rękę Boga nie mogą ludzie własnym życiem swojej a nawet uczuciami swojemi swobodnie rozporządzać, nie mogą nigdy z góry wiedzieć czy w danym wypadku miłością czy nienawiścią kierować się będą — וְיָדָע לֹא יָדָע וְיָדָע לֹא יָדָע.

2. Dość wszystko jak wszystkim, t. j. wszelkiego rodzaju przypadłości mogą wszystkich spotkać bez różnicy i bez względu na moralną ich wartość, na ich cnoty lub występki. Czystego, tu nie w znaczeniu rytualnym lecz etycznym. Przysięgający lekkomyślnie.

14 וְכֵן מֵלֵב אֲדֹנָי: יִשְׁפֹּט אֱלֹהִים אֶת גִּישָׁה עַל הַתְּוֹעוֹת
אֲתֵּן. וְיֵשׁ צַדִּיקִים אֲשֶׁר מָוֵת אֲלֵהֶם כְּמֵשֶׁה דְרִשְׁעִים
וְיֵשׁ רָשָׁעִים שְׂמֵעֵי אֲלֵהֶם כְּמֵשֶׁה הַיְדִירָגִים אֲפֹרֹתַי
15 שְׂשֹׂמֵה נִבְלָה וְשִׁפְחָתִי אֵי אֲנִישְׁמֵהָ אֲשֶׁר אֵי
מָוֵת אֲלֵהֶם תַּחַת הַשָּׁמַשׁ כִּי אֵם לֹאֵלֵל וְלִשְׁחֹת וְלִשְׁחֹת
וְדָמָה יִלְעָגוּ כְּמֵמֶלֶךְ יֵשׁ מִנוּ אֲשֶׁר־מִדְּלוּ הַאֲלֹהִים תַּחַת
16 הַשָּׁמַשׁ: מֵאֲשֶׁר נָתַתִּי אֲתֵּלְמֵךְ לְדַעַת כְּהֵמָה וְלִרְאוֹת
אֲתֵּדְעֵנִי אֲשֶׁר גִּישָׁה עַל־דָּמָאָן כִּי יָם בְּיוֹם וּבְלַיְלָה
17 שֶׁהָ בַעֲרֵנָה אֲשֶׁר רָאוֹתִי וְרָאוֹתִי אֲתֵּדְבַל־מֵשֶׁה הַאֲלֹהִים
כִּי לֹא יִכַּל הָאָדָם לִמְצוֹא אֲתֵּדְבַל־מֵשֶׁה אֲשֶׁר גִּישָׁה
תַּחַת־הַשָּׁמַשׁ מִשָּׁל אֲשֶׁר יִמְלֵךְ הָאָדָם לְבָרֵךְ וְלֹא יִמְצֵא
יָם אֲשֶׁר־אֲתֵּר הַקֹּהֵל לְדַעַת לֹא יִכַּל לְקַטֹּף:

ט

1 כִּי אֲתֵּדְבַל־לָהּ נָתַתִּי אֲלֵלְמֵךְ וְלִמְדוֹר אֲתֵּדְבַל־לָהּ אֲשֶׁר
הַיְדִירָגִים וְהַמְּדִירָגִים שְׂבִדְרָהֶם עַד הַאֲלֹהִים יָם אֲבִירָה
2 נִשְׁמֵהָ אֵן יִזְעַק הָאָדָם מִלֵּב לְפָנֵיהֶם: הַבֵּל כְּאֲשֶׁר
לִבֵּל מִקְרָה אֵהָר לְפָנֵיהֶם וְהַשָּׁע לְפָנֵיהֶם וְהַשָּׁע וְהַשָּׁע
וְלֹשֶׁן וְהַשָּׁע אֵינָה וְהֵן כְּמֵמֶלֶךְ כְּמֵמֶלֶךְ כְּמֵמֶלֶךְ

14. Kohelet wraca do myśli w wierszu 10. wyrażonej, jakkolwiek o istnieniu moralnego porządku nie wąpli.

15. Ostateczny rezultat wszystkich rozpamiętywań i doświadczeń, por. 2, 24; 3, 12, 22; 5, 17; 9, 7.

16. Iż zdanie nawiasowo wtrącone można wziąć w formie nieosobistej.

17. Zrzędzenia Boże są zagadkowe i niezbadane, daremnie też trądzi się człowiek, aby zagadki te rozjaśnił, wszelkie bowiem usiłowania jego w tym kierunku są bezcelowe i bezpłodne — מִשֵּׁן זָנֵעֵם, w znaczeniu intelektualnym dojąc rozumem.

Rozdział 9. 1. Kohelet uzasadnia twierdzenie swoje, że człowiek nigdy wyższych problemów życia rozwiązać nie potrafi, zupełną zależnością jego od przeznaczenia, które myślnym, uczuciom i czynnościom jego pewne granice zakreśliło, a jakkolwiek mu pozwala prawdy szukać, je-

3. To zaś najgorsze ze wszystkiego co się dzieje pod słońcem, że jednakowy przypadek wszystkich spotyka; dla tego też przepelnione serce synów ludzkich nieenością, a trzyma się szal serca ich póki żyją; następnie zaś — idzie się do zmarłych.

4. A któżby chciał być połączony z nimi? Dla wszystkich żyjących jest jeszcze nadzieja; a nawet pies żywy lepszy niż lew zdechły.

5. Zaprawdę, żywym wiadomo, że umrą, zmarli zaś nie wiedzą o niczem i nie zyskują już nic, bo i pamięć ich idzie w zapomnienie.

6. Zarówno ich miłość jak ich nienawiść i zawzięć już dawno znikły, a nie mają już nigdy udziału w niczem co się dzieje pod słońcem.

7. Idź tedy, pożywaj wesoło chleb twój, a pij z pogodną myślą wino twoje; bo dawno już zgodził się Bóg na te sprawy twoje.

8. Każdego czasu niechaj będą szaty twoje białe, a niechaj nie zbraknie olejku na głowie twojej.

9. Zażywaj życia z kobietą, którąś pokochał po wszystkie znikome dni żywota twojego, z tą, którą ci dał pod słońcem, po wszystkie znikome dni twoje; bo to udział twój w życiu za trud, którym się trudzisz pod słońcem.

10. Wszystko co zdoła ręką twoją uczynić siłą twą, czyni: bo ani działalności, ani obliczenia, ani wiedzy, ani mądrości nie masz w grobie, do którego idziesz.

11. I znów widziałem pod słońcem, że nie rozporządzają szybko błęgiem, ani bohaterzy walką, ani mędrzy chlebem.

8. Kolor jasny, biały był symbolem radości jak czarny smutku i żaloby. Ta ostatnia wyłączała używanie olejków aromatycznych, por. 2 Sam. 14, 2.

9. Por. Przyp. 5, 18, 19. **נארה** w znaczeniu używać, por. 2, 1.

10. Używanie nie powinno jednak całej woli i energii człowieka wyczerpywać, powinien on przytem działać. Wszystko co sferze motności twej leży, por. Lev. 12, 8; 26, 28. czyn w miarę sił twoich, tam bowiem dokąd idziesz niema już działalności i obliczeń i planów i dążeń żadnych — tam odpocznieś na wieki.

11. Kohelet wraca znnowu do myśli o szaloności ludzkiej, por. 9, 1. Wszystko w życiu szaleły od wyższych, niesnanych przeznaczeń, od-wa-

3 שבעה נרא: זה ו זה בכל אשר יעשה תחת השמש
 4 כי מקרה אחד לכל וגם לב מי לא ידע ולא ידע
 5 כל לבב בניו וגם ידעו ארמיתם: כי מי אשר יבחר
 6 אל קלי חסמים יש בקרבם מי הוא טוב מן
 7 הארץ הזאת: כי חסמים יודעים ששמו וסמלים אינם
 8 יודעים מאומה ואדעד להם שפר כי יושב וקרב:
 9 גם אהבה וגם שנאה וגם יראה וגם אהבה וסלק
 10 אדלתם עוד לעולם בכל אשר יעשה תחת השמש:
 11 לך אכל בשמחה לחמו ושפת בלבד יושב יגד כי קרב
 12 הנה הארץ את מי עשד: מקלעת זהו הקרב להם
 13 ושמן על ראשה אל חסר: ראה הים עשי אשה אשר
 14 אהבה קרבו: זהו הקרב אשר נהדד תחת השמש כל
 15 וכן הקרב כי הוא חסרם וגם יראה אשר אהבה
 16 תחת השמש: כל אשר חסרם וזהו הקרב אשר
 17 כי אין משה ושמו ועת וקמה בשאל אשר אהבה
 18 הקרב שמה: שבעה נרא וראה תחת השמש כי לא לקלים

v. 4. ידע וקרב

3. Ta równość losów, nie wykazująca żadnego związku z porządkiem moralnym świata, jest złem najgorszem, o ile najfatalniejsze, demoralizujące skutki za sobą pociąga. Kohelet powtarza o czem już 8, 11. nadmieniał, że bezkarności występku ludzi do nieeności i rozpensania w zapakowaniu żądź pobudza, przewodniczy im bowiem myśl, że w końcu padną cieni zastąpią — **והוא** następnie z suff. jak Jer. 51, 46. **אמה** Przp. 28, 29.

4. **נארה** kerl ידע, któż by chciał do umarłych być zaliczonym, nie doznawszy żadnej radości w życiu. Inni wedle ketib: bo któż wyłączo-ny zostaje? Rzeczywiście ma póki żyje i najniższy i najbardziej wgar-dzony jeszcze więcej nadziei, niż najwyższy i najpotężniejszy, który już rachunek swój z życiem skończył.

5. Wyraz **נארה** użyty dla podobieństwa w wyrazem **נארה**.

6. Wrzaz z życiem gaśnie ich świadomość, znikają wszystkie, poruszające ich na ziemi pragnienia i postądania.

7. Wynika stąd, że należy z darów życia korzystać, tak jednak, aby się sposób w jaki z nich korzystamy z wola Boga zgadzał.

ani roztropni bogactwem, ani rozumni upodobaniem, lecz, że czas i przypadek spotyka wszystkich.

12. Nie zna wszak człowiek i czasu swojego: jako ryby łowione w sieci złowrogiej, i jako ptaki uwikłane w sidło — tak pojmani bywają i synowie ludzcy w czasie niedoli, gdy przypada na nich nagle.

13. I to i widziałem jako mądrość pod słońcem, a ukazała mi się wielką:

14. Miasto małe, a nieliczni mężowie w niem; i nadei-
gnął przeciw niemu król wielki i otoczył je, i zbudował przeciw niemu baszty potężne.

15. Ale napotkał w niem męża ubogiego, mędrca, a ten wyhawil ono miasto mądrością swoją; nikt jednak nie wspominał na owego męża ubogiego.

16. Pomyślałem tedy: lepsza mądrość aniżeli moc, jakkolwiek mądrość ubogiego wzdargzona bywa, a słowa jego posłuchu nie znajdują.

17. Słowa mędrców spokojne wysłuchane być winny prę-
dziej, niż krzyk przewodniczącego wśród głupców.

18. Lepsza mądrość niż ryszunki wojenne: ale jeden grzesznik niweczy dużo dobrego.

ROZDZIAŁ X.

1. Muchy jadowite czynią cuchnącym i zakisłym olejek przyrządzającego pachnidła; tak wazy cięższej niż mądrość i sława odrobina głupoty.

mądrości ale zarazem i to, że ją tłum tylko według wewnętrznego w-
ranków ocenia w jakich osoba mędrca się znajduje.

17. Przekonał się również wtedy, że spokojne, poważnie wygłaszane
słowa mędrców, powinny mieć przewagę nad sumną, wrzaskliwą ale bez-
sensowną mową pierwszego nawet wśród głupców stojące się to prawdop-
odobnie do starszego miasta, który w czasie oblężenia obronił-m prze-
wodniczył.

18. Pokazało się w wymienionym wypadku, że jeden szkodnik
swojem postępowaniem w p. swoją zdradą i szuraj może wszystko co ma-
drość zbudować.

Rozdział 10. I. 14. *כל ביתו כחול* Ps. 18, 15
nie martwe lecz śmiercionośne muchy albo owady — subiekt w liczbie
mnogiej połączony z odpowiednikiem w liczbie pojedynczej przy imionach

הַמְּרוֹץ וְלֹא לַנְּבוֹרִים הַמְּלַקְחָה וְגַם לֹא לַחֲקֵמִים קֹהֶלֶת
וְגַם לֹא לַנְּבוֹמִים עֶשֶׂר וְגַם לֹא לַדְּוִשִׁים וְגַם כִּי־עֵצָה וְגַם
12 יִקְרָה אֶת־בְּקִלָּם: כִּי גַם לֹא־יָבִיעַ הָאָדָם אֶת־עֵשֶׂת בְּדִנָּיִם
שְׂאֵהוּיִם בְּמַעֲרֹה רַעֵה וּבְאֶפְרַיִם הָאֲזִוּוֹת כִּפְהָ קֹהֶלֶת
וְיִקְשִׁים בְּעַן הָאָדָם לַעֲתָ רַעֵה כִּשְׂחֹפֵל עֲלֵיָהֶם פִּתְאֹם:
13 מִשִׁיחַ רֵאשִׁית הַחֲכָמָה פִּתַח וְיִדְוֶלֶה הוּא אֵלָי:
14 עַר קֹהֶלֶת וְאִשְׁשֵׁם בָּהּ מִשֵׁת וּבְאֶרְצָהּ מִקֶּדֶר יִדְוֶל וּבְכַבֵּב
15 אֶתֶּה וּבְקֹהֶל עֲלֵיָה מַעֲרֹמִים יִדְוֶלֶם: וְאִמָּא אֵתֶּה אִישׁ מִסִּבָּן
קֹהֶלֶת וּמִלְטִידוּתָא אֶת־הַעֲרֵר בְּהַחֲמָתוֹ וְאָדָם לֹא יִכָּר אֶת־
16 הָאִישׁ מִסִּבָּן תְּרוּא: וְאִמְרַתִּי אֵי טוֹבָה הַחֲכָמָה מִנְּבוֹרָה
17 וְהַחֲכָמָה מִסִּבָּן מִיֹּזֶה וְרִבְרוּ אִיָּם וְשִׁמְעִים: הַרְבֵּי
18 הַחֲכָמִים מִגִּזְתִּי וְשִׁמְעִים מִגִּזְתִּי מִיִּשְׂרָאֵל מִסִּבָּתָם: מִטֹּבָה
הַחֲכָמָה מִכִּלְיָ קֹהֶלֶת וְרוּמָא אֶתֶּה וְאִמָּר טוֹבָה תְּרַבָּה:

י וְכוּמִי מִתָּה וּבְאִישׁ יִבִּיעַ שְׂמֵן רֹאשׁוֹ וְיָקֵר מִחֲכָמָה מִמְּבֹרָה

ranków nieprzewidywanych, których człowiek sam nie tworzy *מתי inf.*
absol. per. 8, 9, zastępuje jak często słowo dokonane. Szybkość biegu nie
prowadzi do celu, nie zapewnia dzielności zwycięstwa, mądrość, rozstro-
pność i wielka dostatek, uznania i szaczenia.

12. Cioły losu uderzają nagle, niespodzianie i porywają jak sied
rybę albo sidła ptaka *עשק part. pass.* zam. *עשקע*.

13. Nietylko cnota lecz i mądrość nie odbiera często należnej jej
nagrody na ziemi, nie zapewnia mędrcom odpowiedniego stanowiska.
Stwierdza to Kohelet przykładem z własnego doświadczenia. Ukazała mi
się wielka t. j. widziałem ją w całej pełni jej znaczenia.

14. Potężny król, prawdop. mowa tu o królu perskim, oblegał małe,
przez nieliczną załogę broniłone miasto, któreby mu dłużnego oporu sta-
wid nie mogło.

15. Natrafiał jednak na męża, który mądrością swoją wszystkie plany
jego niweczył. Imni błąd nie wahał się *מתי zam.* *עשקע* i mialał się w niem —
król jednak go nie szukał. W chwili potrzeby ceniłono jego rady, ale
gdy niebezpieczeństwo minęło zapomniano o nim.

16. Przy tej sposobności zauważył Kohelet jak wielką jest wartość

2. Serce mądrego zmierza ku prawicy jego, ale serce głupiego ku stronie jego lewej.

3. Po jakiegokolwiek też drodze postępują głupi, nie staje mu rozum, a rozpowiada wszystkim, że głupim jest.

4. Jeżeliby gniew władcy powstał przeciw tobie, nie opuszczaj stanowiska twojego; bo uległość przytlumia grzechy wielkie.

5. Jest zło, którym widział pod słońcem jako błąd, który wyszedł od władcy.

6. Ze umieszczana bywa głupota na wyżynach wielkich, gdy możni nisko zasiadają.

7. Widziałem sługi na rumakach, a panów chodzących pieszo jako sługi na ziemi.

8. Kto dół kopie może weń wpaść; a kto burzy mur, tego może żmija ukąsić.

9. Kto kamienie wylamuje może niemi się urazić; kto rozłupuje drwa może się niemi skaleczyć.

10. Jeżeli stąpiło się żelazo, a nie naostrzyłyby ostrza jego, tedy musi siły natężyć; ale pożytek z naprawy pochodzi od mądrości.

8. Obok powolności i łagodności zaleca dalej Kohelet przestrożne stosowanie środków, do zamierzonych celów dopowiadzić mających. Kto truiną sprawę podejmuje musi przedwzrostkiem możliwie skutki jej odliczyć i na połączone z nią niebezpieczeństwa się przygotować. Del. Kto głęboki dół kopie może być zasypany *קוץ* dół jest narzędziem żmie gnieżdżą się zazwyczaj w szczelinach starych murów, por. Am. 5, 19.

9. Kto w kamieniołomach pracuje, por. 1 Król. 5, 31. może na okaleczenie się narazić *כסו* *nif.* często w targumach i talmudzie. Są to tylko pojedyncze przykłady, które Koh. dla uzasadnienia swej rady przytacza.

10. Różnica zachodząca między przorną mądrością a działającą ślepo głupotą, która w przedsięwzięciach swoich na trudności i niebezpieczeństwa nie zważa a w właściwej porze żadnych przygotowań dla usunięcia ich nie czyni — *נחם* przednia część żelaza czyli ostrze, por. Ezech. 21, 21 *נחם* wzmocnić, spotęgować, por. Zach. 10, 6 *חילם* pl. od *חיל* siły, wysilenia, por. 2 Sm. 17, 1 i pl. *נחם חילם* i Kron. 7, 5 *נחם* odnosi się do robotnika *קלקל* od *קלל* Ezech. 1, 7. Deut. 10, 6, czynić lekkim, gładkim, równym, stąd ostrzyż *נחם* *nif.* abs. naprawić, do właściwego stanu doprowadzić — pochodzi to od mądrości albo zalety od stosowania mądrości.

סבילות מעט: לב חכם לימיו ולב כסיל לשמאלו: וְגַם
 בְּהַרְדּוֹ שֶׁשֶׁהִקְבֵּל הַדָּבָר לְפָנָיו חֶסֶד וְאֵמֶן לְבַל כִּסְלֵי דָוָא:
 אֲסִירֹתֵי הַמַּוְשֵׁל מַעֲלָה עֲלֵיהוּ מִן־מִצְוָה אֲחֵרֵינָהּ כִּי מִן־פֶּה
 יֵצֵא הַטָּעִים יְדוּלִים: יֵשׁ הָעֵה רֵאשִׁית מִתַּת הַשָּׁמַשׁ
 כְּשֶׁנֶּה שׂוֹאֵא מִלְּפָנֵי הַשֶּׁלֶט: עָנָן הַקָּבֵל כְּמִדּוּמִים
 רִבִּים וְשִׁשִׁים בְּשֶׁפֶל שָׁבוּ: רֵאשִׁית עֲבָדִים עֲלֵי־סוּסִים
 וְשָׂרֵד הַלְבִּים עֲבָדִים עֲלֵי־דָרָאָן: חֶפֶץ וְנִשְׂאֵן כִּי יִפֹּל
 וּפְרָצוּן גָּדָר יִשְׁבֹּט נֶחֱשׁ: מִשְׁעֵה אֲבָלִים הַאֲבָר בְּהֵם בְּהֵמָה
 עֲצִים וְקָבֵן כֶּסֶם: אִם נִקְרָה הַקָּבֵל וְהוּא לֹא־פָנִים קָבֵל

קוץ v. 8. חיל v. 5.

gutankowych *כסו* w hif. wprawd w fermentacji *נחם* por. Ex. 30 35 i td. *נחם* w znaczeniu *נחם* wazy więcej niż mądrość odrobina głupoty, o ile na wszystkie zalety i zasługi człowieka cięć rzuca i je znosi. Tak już Raazi. Inni dopełniają *נחם* przed *נחם* i td. tak oszepca cenionego z mądrości i td. myśl pozostaje jednak ta sama.

2. Mądry zmierza ku temu co prawe i proste i przeciwie dąty głupi do tego co przewrotne i krzywe.

3. Każdy krok świadczy głośno o jego głupocie.

4. W niezadawalających stosunkach socjalnych zaleca Kohelet przedwzrostkiem przorną w zachowywaniu się podwładnego wobec wyżej postawionego, którego chwilowe uniesienie do opuszczenia powierzonego stanowiska skłaniać nie powinno — *נחם* ed *נחם* być słabym, łagodność, powolność, por. Przyp. 14, 30 *נחם* uważa. powstrzymuje wielkie występk, którychby się chodby słusznie uratony i rozgoryczony podwładny przez knucie spisków i td. dopuścić mógł — *נחם* o powstającym gniewie. por. 2 Sam. 11, 20. Pa. 78, 21.

5. Zło, które się w postaci błędu czyli pomyłki popełnionej przez władcę przedstawia *נחם* tyle co *נחם* albo *נחם* pomyłka taka pociąga często ciężkie skutki za sobą.

6. Polega ona na tem, że parwenajusz przytem umysłowo ograniczeni wysokie godności piastują, gdy moiżni przez rodowe i społeczne stanowisko swoje wybitni, którzyby obowiązy swoje nie dla kariery i materialnych korzyści pełnił są pomianami.

7. Wytwarzają się stąd niemiernie stosunki — sługi zajmują miejsce panów, którym majątki ich zabrano.

11. Jeżeli żmija kąsa ponieważ zaklętą nie była, tedy nie ma zaklinający pożytku.

12. Wdzięczne są słowa z ust mędrca; ale wargi głupca pochlaniają go.

13. Początek mowy ust jego — głupota, a koniec jego słów — szal złowrogi.

14. A głupi mnoży tylko słowa, gdy przecież nie wie człowiek co będzie, a co się stanie po nim — któż mu to powie?

15. Trud głupców nuży ich, choć nie zna nawet żaden drogi, która do miasta prowadzi.

16. Biała ci, ziemio, której królem chłopiec, a której książeła od rana uczują!

17. Szczęśnaś ziemio, której król z rodu szlachejnych, a której książeła w właściwym czasie jadają, aby się posilić, a nie w opilstwie.

18. Przez gnuśność zapada się powała, a przez opieszalność kapie w dom.

19. Dla zahawy wypajawiają uczy, a wino rozwesela życie, a pieniąż pozwala na wszystko.

20. Nawet w myśli swojej nie zlorzecz królowi, a w komnatach twych sypialnych nie zlorzecz możnemu; bo ptactwo pod niebem może wieść roznieść, a co oskrzydłone słowo rozgłosić.

nie jako opoje. וְיָרִים כִּי יוֹרִים nietylko szlachetnie urodzony lecz i szlachetnie myślący.

18. Odnosi się do rozstroja, który w podobnych warunkach organizm państwowy toczy — rozpada się on tak jak dom pod zarządem niedbalnego właściciela — rozpada się po ławie próżniactwa, gnuśności וְיָרִים od וְיָרִים — בקרה — belki tworzące sufit וְיָרִים opuszczenie rąk, opieszalność.

19. Opis uczynnych łbieśiad וְיָרִים por. Ezech. 4, 15. וְיָרִים odpowiadać, wysłuchać, w וְיָרִים sprawić, aby każde pożądanie wysłuchaniem zostało.

20. Przestroga Koheleta, aby się w żadne krytykowanie podobnych stosunków nie wdawał Ezech. 1, 10. 11. 12. Dan. 1, 4. 17. poznanie, tu świadomość, myśl, tak wedle powszechnie przyjętej interpretacji — może wskazywać, że וְיָרִים tu o kole poufnych, krewnych i przyjaciół, por. וְיָרִים Rath. 2, 1. וְיָרִים motny, tu wysoko postawiony, książę. Oskrzydłone ptactwo, hiperbolicznie o szpiegach i donosicielach.

11 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
12 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
13 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
14 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
15 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
16 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
17 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
18 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
19 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים
20 וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים וְיָרִים

11 וְיָרִים v. 20.

11. Jeżeli przygotowanie odpowiednich środków zapobiegawczych za późno następuje, tedy jest ono już daremne i nie przynosi pożytku. וְיָרִים dost. pan języka czyli żądla żmii, albo też zdolny językiem różne dźwięki wydawać, którym żmieje się przysłuchują, por. וְיָרִים Pa. 58, 6. וְיָרִים Jer. 8, 17. Inni odnoszą ten wiersz do potwarów bez logicznego związku.

12. Skromne, rozumne słowa mędrca zniewalają mu serca, ale pusta i zuchwała gadatliwość głupca ściga nad gniew i oburzenie — prawdop. mowa tu znnowo o stosunku podwładnego do przełożonego.

13. Od początku do końca jest mowa jego głupotą i szaleństwem.

14. Głupiec mówi tak jak gdyby wszechwiedzącym był, gdy przecież nikt przewidzwać nie może co nastąpią nawet chwila przyniesie.

15. Głupiec zapala się i trzusi tak jak gdyby świat chciał oświecić i uszczęśliwić, gdy przecież nawet drogi do miasta nie zna, t. j. nawet na powszechnie znanym i utworowanym gościńcu do celu trafić nie w stanie.

16. Kohelet wraca do tematu poruszonego już poprzednio, por. w. 4. Młodzieńcu, który daje się uczuciawą a dhaną o własne tylko dobro arystokracją powodować.

17. וְיָרִים dla posilenia się, וְיָרִים Inni: jako rycearz, ale

ROZDZIAŁ XI.

1. Puszczaj chleb twój na powierzchnię wód, gdyż po upływie wielu dni znów go odnajdziesz.

2. Udzielaj cząstkę dla siedmiu a nawet dla ośmiu; bo niewiesz jaka niedola spadnie na ziemię.

3. Gdy się chmury deszczem napelniają, spuszcza ją go wtedy na ziemię; a gdy pada drzewo na południu albo na północy — gdziekolwiek drzewo upadło tam zostanie.

4. Kto dogląda wiatru, ten nie siewa, a kto przypatruje się chmurom, nie zbiera.

5. Tak jak niewiesz jaką jest droga wiatru i jak zstają się kości w żywocie brzemiennej, tak nie poznasz spraw Boga, który wszystko zdziałał.

6. Zrana wysiewaj ziarno twoje, a ku wieczorowi nie opuszczaj ręki twojej; bo nie wiesz co się powiedzie, czy to, czy owo, albo czy będą oba zarówno dobre.

7. Słodkimi zaprawdę jest światło, a przyjemnie oczom widzieć słońce.

8. Ale choćby człowiek wiele lat przeżył, niechaj cieszy się w tych wszystkich, a pamięta na dni ciemności, że dużo ich będzie — wszystko co jeszcze przyjdzie jest marnością.

9. Ciesz się, młodościu, w młodości twojej, a bądź wesołej myśli w młodziących dniach twoich, a choźd dokąd

5. Tak jak człowiek o prądach wiatru, nad którymi nie panuje, albo o sposobie tworzenia się płodu w łonie matki nie powieździe nie wstanie, tak przekracza i działalność Boga sferę jego wiedzy i nie może jej ani w całej ani w szczegółach ogarnąć.

6. Nie władając przyszłością i nie mogąc obliczyć co ona przyniesie, nie powinien się nikt niepokoić tem co będzie lecz pilnie i nieustraszenie daną pracę swą się zajmować i niczego nie zaniechać czemby sobie był swój utrwalił mógł **כאשר** razem, zarówno, por. Eza. 6, 20. 2 Kron. 5. 13. Jer. 65, 25.

7. Bóg sam to bowiem urządził, aby się człowiek wciąż tem pięknem zyciem cieszył — jest ono godne aby dla utrzymania go pracował i z dóbr jego korzystał zwłaszcza wobec długiej nocy, która po świetle dziennem go czeka.

8. Liczba lat ciemnych będzie zawsze większa od liczby jasnych.

9. Kohelet powtarza raz jeszcze rezultat, do którego po badaniach i dociekaniach swoich doszedł, wskazując na czas młodości jako na naj-

*.

1 שֶׁלֶח לַחֶמֶד עַל-פְּנֵי הַיָּם כִּי-יִרְבֶּה הַיָּם הַמְּצֹאֵת:

2 הַיָּם יִתְלַק לִשְׂבָעָתוֹ וְגַם לִשְׂמֹנֶתוֹ כִּי לֹא תֵדַע מִיּוֹמָתוֹ רֵעֵה

3 עַל-הַיָּאָר: אִם-יִשְׁקָא הַיָּם יִשָּׂם עַל-הַיָּאָר יִרְבֶּה

וְאִם-יִשְׁפֹּל עַן בְּרִדּוֹ וְאִם בְּצִפּוֹן מָקוֹם שִׁפּוֹל הַיָּם שָׁם

4 יִדְאָ: שֶׁמֶר רוּחַ לֹא יִדְעֶה וְיִדְעֶה הַיָּם לֹא יִבְרָר:

5 כַּאֲשֶׁר אֵינֶה יֹדֵעַ כִּתְרֵי הַיָּם הַיָּם בְּעֵצְמֵם בְּעֵצְמֵי הַיָּם

כִּבְדָּה לֹא תֵדַע אֶת-מַעֲשֵׂה הַיָּמִים אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה אֶת-יָדֶיךָ

6 הַבַּיִל בְּבִקְרָה יִדְעֶה אֶת-רֵעֵה וְלִמְעַרְבֵי אֵל-מִתְרַדֵּף כִּי אֵינֶה

יֹדֵעַ אִי יִהְיֶה יְבִישֶׁר הַיָּם אִי-יִהְיֶה וְאִם יִשְׁתַּיֵּם כַּאֲשֶׁר טֹבִים:

7 וְהַחֹק הַדָּרִךְ טוֹב הַיָּעִים לְרֵאשִׁית אֶת-הַשְּׂמֵשׁ: כִּי אִם

8 יִשָּׂם הַיָּם הַיָּם יִדְעֶה הַיָּם בְּבִקְרָה יִשְׂמַח וְיִבְרַר אֶת-יָדֶיךָ

9 הַיָּשָׁר כִּי-יִרְבֶּה הַיָּם יִדְעֶה כִּלְשֹׁכָה הַיָּם: שֶׁמֶר כִּתְרֵי

Rozdział 11. 1. Rada co do zachowania się względem niższych. Losy człowieka są niepewne i zmienne, powinien dla tego politycznie i rozumnie być, chętnie udzielać a nie skąpić nawet tam, gdzie wszelka wdzięczność na razie wykluczona. Może dopomoga mu kie łys ci, których obecność wspiera. Inni upatrują w tym wierszu zachętę do śmiałych przedsięwzięć handlowych byłaby tu mowa o handlu złotowym w wielkich miastach portowych, por. Ps. 107. 23.

2. Siedm, nawet ośm. liczby nieokreślone, por. Am. 1, 3. Micha 5, 4. Udzielaj licznym biednym, nie wiadomo bowiem kto ci kiedyś przyślą się może. Zdanem innych jest to przestroga, aby całego mienia odrazu nie ryzykować, może bowiem nieprzewidziana katastrofa nastąpić, która by wszystko pochłonęła.

3. Urkan, powódź, nieurodzaj wogóle klęska może nagle i niespodzianie przyjąć a wtedy spada ona tak niechybnie jak deszcz z przepelnionej wódki chmury, albo jak podcięte drzewo, które stosownie do naruszonego punktu ciężkości swojej w danym kierunku się pochyliło **נח** imperf. od **נח**

4. Okolicznost, że człowiek przyszłości obliczyć nie wstanie, nie powinna jednak nikogo od skrajnej i energicznej działalności powstrzymać — innej pomocy od no rolika, które z powodu ustawicznego obserwowania stanu pogody, w właściwym czasie do siewa i zbioru nie przystępują.

cię serce ciągnie i za widokiem oczu twoich, ale pamiętaj, że cię Bóg o to wszystko na sąd przywiedzie.

10. A tak usuń zgrzyzołę z serca twego, a oddal cierpienie od ciała twójgo; bo wiek dziecięcy i młodzięczy marne są.

ROZDZIAŁ XII.

1. Pamiętaj tedy o Stwórcy swoim w dniach młodzięczych twoich, zanim nadejdą dni złowrogie, a zbliżą się lata, o których powiesz: nie mam upodobania w nich.

2. Zanim jeszcze słońce się zaćmi i światło i księżyc i gwiazdy, a chmury po deszczu znów powrócą.

3. W dzień gdy stróże domu dygocą, a mężowie dzielni się uginają, a młynarki próżnują, bo ich coraz mniej, a ściemniają się wyglądający z poza krat.

4. I zawierają się drzwi ku ulicy, przy uczyszającym się klekocie młyna, gdy się każdy zrywa na szczebiot ptaka, a wszystko co do śpiewu służy przytlumione jest.

5. Gdy występuje obawa przed każdą wyżyną, a zjawiają się straszyla po drodze, a zakwita drzewo migdałowe, a ocie-

głównie kobiety. Wyglądający z poza krat, oczy, z oczodolów wyglądające, których siła wzroku się zmniejsza.

4. Drzwi ku ulicy, ista albo szczyki, por. *וְדַלְי לְיָד* Ij. 41, 6. które u bezczelnego starca się zapadają, zd. innych uszy, których słuch tępieje — klekoc młyna, żucie starca który podana sobie strawę miaskaniem zmiekcza — zrywanie się na szczebiot ptaka oznacza bezsensowność albo lekkie serce starca który na najłżejszy szmer się zrywa — ośry śpiewu czyli organ mowy, który czyste i silne brzmienie swa straci.

5. Z powodu krótkiego oddechu i braku sił uczuwa starzec obawę przed każdą wyżyną, na którą już wspiąć się nie może, widzi też wszędzie trwożące go szkopyły i niebezpieczeństwa — kwiat drzewa migdałowego jest zwłaszcza w porze opadania zupełnie biały i przedstawia w ten sposób symbol pościwiałego starca. *יַמְסֹרֹף*, *כִּיף*, *וְדַלְי* por. P. Sal. 6, 11. zam. *וְיָד* por. *מִסְפַּח* Ho. 10, 4. *יַמְסֹרֹף* *כִּיף*, *וְדַלְי* wsam. przekładzie *וְדַלְי* *וְדַלְי* skakać, rodzaj szaratorcy, która jak konik polny skacze ale latać nie umie przedstawia pewne podobieństwo do choblu wlokącego się starca, który po każdym wysiłku, zanim nowy krok stawia się zatrzymuje *מִיָּדָה* *לְדָדָה* *וְאֵלָה* *מִיָּדָה* *וְאֵלָה* *מִיָּדָה* wedle

בְּהַלְוִיָּהּ וְנִסְבָּה לְפָנֶיךָ בְּיָמֵי בְהוֹרֵיךָ וְהִלֵּךְ בְּדַרְבֵּי לְפָנֶיךָ וּבְמִרְאֵי עֵינֶיךָ וְדָעוּ כִּי עֲרִיבֵי אֶלֶה וְכִי אֶת הַחַיִּים בְּמִשְׁפָּט: וְהָסֵר כֹּסֶם מִלְּפָנֶיךָ וְהִשְׁבֵּר רֵגֶל מִבְּשֻׁרָה קִי הַנְּלִוִּית וְהַשְׁתַּרְוִית הַכֹּל:

ב'

1 וְזָכַר אֶת־בְּרִאתְךָ יְיָ בְּיָמֵי בְהוֹרֵיךָ עַד אֲשֶׁר לֹא־יָבֹא יָמֵי הַבְּרָהּ וְהִנֵּשׂוּ שָׂרִים אֲשֶׁר תִּאמַר אֲדִירְכִי בְּחֵם הַחַיִּים: עַד אֲשֶׁר לֹא־תִחַשַׁב הַשֶּׁמֶשׁ וְהַיָּרֵךְ וְהַנֶּחֱמָם וְהַמַּקְרָבִים וְשֵׁבוּ הַנְּשִׁימִים אֶחָד מֵהֶם: בַּיּוֹם שֶׁשָּׁעֵי שְׁמֵרֵי הַמִּית וְהַתְּשׁוּנוֹת אֲנִישׁ הַחַיִּי וְקִטְלוֹ וְהַתְּמַת כִּי מֵעַמֵּל וְהַשְׁבִּי הַרְאֵת הַמַּרְבּוֹת: וְסִגְרוּ דְלָמֶם בְּשֹׁק בְּשֹׁק כִּי־וּדְמִיָּה וְיָקוּם לִמְלֶכֶת הַמַּעֲפוֹר וְיִשְׁוּוּ כְלֵמַת הַשֶּׁמֶר: נֶם מִנְּבֵם יִבֹּא וְהַתְּמַתִּים בְּדָרֶךְ וְנִאֲמַן הַשֶּׁמֶר וְהַסִּבֵּל הַתְּלָב וְהַסֵּר הַאֲבוּיָהּ קִי־לְפָנֶיךָ הָאָדָם אֶל־בֵּיתוֹ, עֲלֵמָּה וְסִבְבֵּי בְּשֹׁק

v. 9. וּבְמִרְאֵי קִי *ibid* קִי בְּלֹא אִמֵּר. 1. v. 11. בְּיָמֵי

właściwszą porę używania, przypomina jednak zarazem i normę, do której i wtedy stowad się należy, aby mianowicie nie czynił nic czego by w następstwie żałował przyszło *מִיָּדָה* por. *מִיָּדָה* Num 11, 28. por.

10. Młodość jutrzienka, życia, młodość szybko przemija, zd. innych od *וְיָד* czarny, wiek w którym przed nadejściem stwizny czarny włos głowę zdobi.

Rozdział 12. 1. Ale właśnie w czasie młodości, w pełni sił, gdy urok życia całą potęgą ku sobie podłaga trzeba mieć Boga w sercu i przed oczyma, po niewczasie bowiem pamiętać o Nim na schyłku dni, gdy koniec się zbliża, a starość z nieumieknionymi swojami doległwościami i cierpieniami nadchodzi.

2. Alegoryczny obraz niezaradnej starości, podobnej do zimnej i przemijającej pory deszczowej, w której snujące się wciąż chmury i ponawiające się ustawienie słońca jasności dzienną raźniwiają.

3. Stróże domu, ręce i ramiona, które ohalbione drżą — mętowie dzielni, nogi, najsilniejsze przedtem członki, które już ciężaru ciała udźwignąć nie mogą — młynarki, ręby, które przerzedzone już już nie wstanie Forma w rodzaju *טֵטִים* — mieleniem bowiem zajmowały się

się obawiaj, a przykazań jego przestrzegaj! bo na tem polega cały człowiek.

14. Bo wszelki czyn przywiedzie Bóg na sąd, który przychodzi na wszystko co tajne, czy to dobre czy złe.

14 יִרָא וְאֵת־מַצְוֹתָיו שְׂמֹר כִּי־יִתֶּן כָּל־הָאָדָם : כִּי אֵת־קָל־
מַעֲשֵׂה הָאֱלֹהִים יִבֵּא כְּמִשְׁפֵּט עַל כָּל־יַעֲלֶם אִם־טוֹב
וְאִם־רָע :

סוף דבר הכל נשמע את האלהים ירא ואת מצותיו
שמור כי זה כל האדם :

14. Autor stwierdza, że pomimo wszelkich powątpiewań jednak zawsze winna w ostateczny sąd Boga mu przyswiecała, por. 3, 17; 5, 7; 8, 8; 11, 9. Na sądzie tym rozważane będą wszystkie najtajniejsze nawet myśli i czyny ludzkie.